

УДК 021.64:025.5(477)

Л. І. Шпукал,
директор бібліотеки
Вінницького національного медичного
університету ім. М. І. Пирогова
e-mail: ishpuikal@mail.ru

СТВОРЕННЯ КОРПОРАТИВНИХ ПРОЕКТІВ БІБЛІОТЕКАМИ УКРАЇНИ ЯК СКЛАДОВА ВІЛЬНОГО ДОСТУПУ ДО НАУКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

У статті проаналізовано впровадження корпоративних проектів бібліотеками України та перспективні напрямки подальшого їх розвитку. Переглянуто види корпоративних проектів за характером поставлених завдань. Розглянуто організаційні моменти та надано перелік необхідних регламентуючих угод і правил для створення корпорації.

Ключові слова: нові інформаційні технології, бази даних, бібліотечно-інформаційні системи, корпоративна діяльність, бібліографічний опис, електронний каталог, ретроконверсія каталогів, періодичні видання.

Библиотека — открытый мир, принадлежащий всему человечеству.

Э. Р. Сукиасян

З 90-х років минулого століття в діяльності українських бібліотек, і, в першу чергу, бібліотек ВНЗ, ключовим стає поняття інформації, за ним з'являється словосполучення “вільний доступ до інформації” [1]. Його розглядають як головну етичну норму бібліотечної професії.

В подальшому, з впровадженням нових інформаційних технологій, змінами в системі професійних цінностей, змінюється і бібліотека. Тому бібліотекарі-професіонали намагаються розширити можливості відкритого доступу, пов'язуючи його з комфортністю бібліотечного обслуговування, що логічно підштовхує до поняття вільного доступу, тобто свободи вибору як джерела інформації, так і місця, де це джерело знаходиться, так і умов, які полегшують ознайомлення з джерелом інформації чи умовами отримання його у тимчасове користування.

“...практики пока еще во многом интуитивно закладывают основы свободного доступа ко всему богатству ресурсов библиотеки, ее неотъемлемому культурно-информационному пространству. Свобода — это выбор, точнее — бремя выбора. Каким будет этот выбор — во многом зависит от самих библиотек.” [2].

Як показує практика, корпоративні об'єднання виникають серед бібліотек.

І. За характером поставлених завдань:

1) з метою отримання фінансування певних проектів (наприклад, спільна проплата доступу до публікацій видавництва EBSCO, що зменшує витрати на придбання доступу до комерційних баз даних, які якщо коштують дорого, то і наповнення мають більше), або

2) з метою задоволення спільної потреби кількох бібліотек або груп.

У першому випадку, як правило, корпоративні об'єднання нестабільні і найчастіше розпадаються після завершення фінансування або ледь жевріють.

У другому випадку, корпоративні об'єднання більш стабільні, тобто зовнішнє фінансування не є визначальним фактором його діяльності [3].

II. За принципом об'єднання:

- регіональні корпоративні бібліотечно-інформаційні системи;
- міжрегіональні і міжвідомчі об'єднання бібліотек.

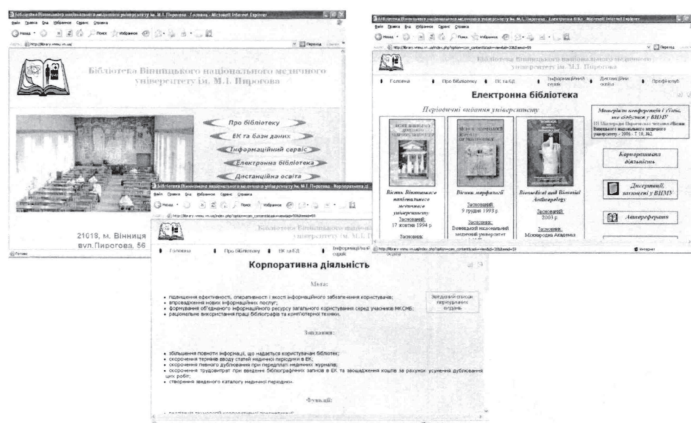
Корпоративна діяльність дозволяє бібліотеці значно знизити трудомісткість та затрати на допоміжні процеси (генерація інформаційних ресурсів) і сконцентруватися на основних бібліотечних процесах.

Переваги корпоративної діяльності:

- підвищення ефективності, оперативності і якості інформаційного забезпечення користувачів;
- впровадження нових інформаційних послуг; розвиток корпоративних сервісів;
- формування об'єднаного інформаційного ресурсу загального користування серед учасників проекту
- безкоштовний доступ до корпоративних ресурсів (інформаційні продукти, методичні матеріали);
- раціональне використання праці бібліотекарів та комп'ютерної техніки;
- обмін досвідом між партнерами, підтягування "слабших" до "сильніших".

Поки що ефективність розвитку корпоративних об'єднань в Україні залежить від ініціативи на місцях. На жаль, до цього часу не існує єдиного організатора, який би взяв на себе обов'язки методичного, координаційного та консультативного центру з питань корпоратизації. Тому наші бібліотеки змушені об'єднувати свої зусилля і вирішувати такі завдання самостійно.

Вже четвертий рік наша бібліотека входить в МКСМБ, ми часто розповідаємо про її заснування і здобутки. Документацію, мету та партнерів можна дізнатися на сторінці нашої бібліотеки.

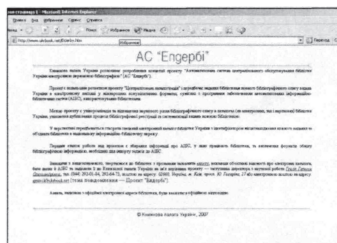
У своєму виступі я хочу дещо узагальнити цей напрямок спільної діяльності, підкреслити деякі специфічні умови і намітити, на мій погляд, перспективні напрямки подальшого його розвитку.

Корпоративні об'єднання, з однієї сторони, ставлять за мету полегшення, скорочення рутинних та ідентичних процесів в більшості бібліотек, а з другої, і це найголовніше, створити комфортні умови, тобто вільний інформаційний доступ до фондів бібліотек міста, регіонів та ін.

Види корпоративних проектів за характером поставлених завдань:

1. Корпоративна обробка документів для прискореного введення електронних бібліографічних описів у ЕК окремих бібліотек. Вимоги: єдині правила представлення бібліографічного опису; єдині принципи індексування документів.

На даний час вже нераціонально створювати локальний ЕК в окремій бібліотеці, обмежуючи право користувачів на свободу доступу до іншої інформації. Заслуговує на увагу проект Національної Книжкової палати "Елдербі".

2. Ретроконверсія каталогів. Ретроконверсія — один із перспективних корпоративних проектів. Його мета — якнайшвидше введення всього фонду до ЕК для автоматизації процесу видачі. Найбільш цікавим такий проект може бути для спеціалізованих по галузях знань бібліотек. Адже до 1991 року бібліотеки формували свій фонд більш-менш однаковими виданнями, тобто значний відсоток фондів університетських бібліотек повторюється. Корпоративна ретроконверсія дозволить скоротити рутину роботи та направити трудові ресурси на інші сфери бібліотечної діяльності. Про українські центри ретроконверсії (такі існують в США ще з кінця 70-х років) якимось боєм навіть мріяти, не те що надіятись [4]. Хоча, з початку вересня цього року за адресою <http://e-catalog.name> розпочав свою роботу проект Асоціації користувачів системи ІРБІС в Україні.

Запропоновано надання доступу до електронного каталогу Вашої бібліотеки через мережу Інтернет, навіть, якщо сама бібліотека не має такого підключення.

3. Зведений ЕК книг (Зв. ЕК бібліотек міста; Зв. ЕК бібліотек ВНЗ міста; Зв. ЕК медичних бібліотек України і т. п.). Наприклад, сучасна американська університетська бібліотека пропонує найширший спектр інформаційних ресурсів віддаленого доступу і навіть при самих унікальних і багатих колекціях друкованих та інших матеріалів у своїх фондах вже не може опиратися на них як на достатню базу для повноцінного задоволення інформаційних потреб тієї громади, яку вона обслуговує.

Тут доцільно привести слова відомого бібліотекознавця і каталогізатора Е. Р. Сукіасяна: "... выгоднее иметь один каталог на фонды всех библиотек штата (иногда и нескольких штатов). Всех — это значит всех, принадлежащих разным ведомствам, учреждениям и организациям, расположенным иногда в разных городах." [5]

4. Ще один із можливих шляхів кооперування (знову ж таки він є найбільш виправданим в спеціалізованих бібліотеках по галузях науки) — розподілення передплати на наукові періодичні видання. Адже з кожним півріччям вартість наукової періодики дорожчає, репертуар видань збільшується. Розширити його університетськими коштами для більшості бібліотек ВНЗ практично нереально. Бібліотеки можуть домовитися про передплату найбільш повної кількості назв наукової періодики, кожна проплачує і отримує свою кількість, описує їх в ЕК, всі описи концентруються або на спільному сайті, або дублюються в кожній бібліотеці зі вказівкою бібліотеки-одержувача. Далі вступає в дію технологія ЕДД, яка для користувачів бібліотек-партнерів є безкоштовною. Виграють:

- читачі (мають доступ до більшої кількості журналів);
- бібліотека (економія часу працівників на технічну роботу та аналітичний опис, економія площі книгосховищ);
- ВНЗ (економія коштів).

Для прикладу наведено частину нашого зведеного списку, який з 2008 року ми плануємо таким чином відкоректувати.

Зведений список періодичних видань на 2007 р., які передплачуються бібліотеками-членами корпоратизації: Ву — Бібліотека Вінницького національного медичного університету, Ом — Вінницька обласна наукова медична бібліотека, Ж — Житомирська обласна наукова медична бібліотека Оу — Бібліотека Одеського державного медичного університету, Рів — Рівненська обласна наукова медична бібліотека, Черн — Чернігівська обласна наукова медична бібліотека

+ / — інформує про наявність даного видання у бібліотеках-членах корпоратизації; V — описує медичне видання і розсилає партнерам:

№	Шифр	Назва видання	Ву	Ом	Ж	Оу	Рів	Черн
1	81724	Concilium medicum	i	+ I'				
2	21996	Doctor Журнал	+	+			V	
3	83196	Stroke				+		
4	95316	Актуальні проблеми транспортної медицини				+		
5	71400	Акушерство и гинекология	+	У	-	+		+
6	47972	Аллергология	V	+		+	+	
7	80738	Аллергология и иммунология				+		
8	80640	Амбулаторная хирургия. Стационарные замещающие технологии				+		
9	47433	Ангиология и сосудистая хирургия	+		+	V		
10	80626	Андрология и генитальная хирургия				+		
11	71402	Анестезиология и реаниматология	V	-	+	+	+	+
12	46830	Анналы пластической, реконструктивной и эстетической хирургии				+		

Отже, головна мета корпоративної діяльності бібліотек — вирішення питань:

інформаційної відкритості фондів у зв'язку зі створенням вільного доступу до них;

швидкого і якісного обслуговування читачів;

забезпечення збереження бібліотечних фондів;

заміна трудомістких бібліотечних процесів автоматизованими технологіями.

У першу чергу, крім чисто бібліотечних, серед основних процесів є технологічні. Що слід врахувати, якщо на меті є кооперування?

1. Визначити процеси, які планується впровадити або оптимізувати з використанням корпоративних ідей.

2. Визначити/перерозподілити ресурси певного процесу.

3. Відрегламентувати окремі складові цього процесу.

4. Проведення пробних дій серед партнерів з метою уникнення помилок в подальшому.

Взаємодія з певних напрямків повинна *регламентуватись* спеціальними угодами і правилами:

- положення про корпоративну систему бібліотек;
- вимоги до заповнення полів;
- правила передачі описів;
- договір про співпрацю;
- положення про Координаційну раду;
- методичні рішення, прийняті корпорацією.

Особливі умови:

1. Компетенція окремих партнерів (головна організація, координуюча організація, консультаційні бази).

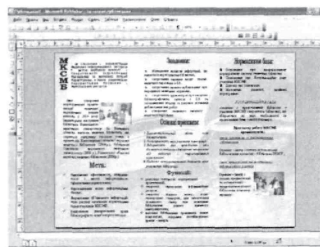
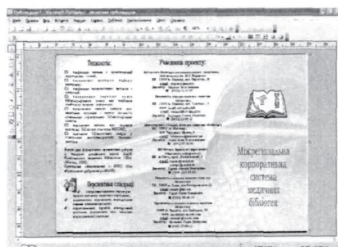
2. Безкоштовне надання бібліотечно-інформаційних послуг учасниками корпорації один одному.

Організаційні моменти:

Має бути централізоване управління проектом. Органом може бути Координаційна рада. *Її функції:* затверджує напрямки і терміни робіт; приймає і затверджує плани, рішення, документи спільної співпраці.

Оперативне управління здійснюють керівники головних організацій. Технологічне управління — спеціалізовані групи.

Можливе створення сайту або розділу на сайті для оперативної доставки інформації партнерам.

І на закінчення свого виступу хочу привести ще одну цитату Бентона Томаса Х., яка, на мою думку, допомагає більш широко трактувати місію і функції бібліотеки, але це вже тема іншої розмови: “Пути поиска информации многообразны. Компьютер помогает, однако книжные полки культивируют интуитивные книжные инстинкты. Эти инстинкты нельзя измерить, но они порождают открытия, которые рациональная структура электронных баз данных почти неизбежно губит”.

Література

1. Дворкина М. Я. Этические аспекты свободного доступа к информации в библиотеке Дворкина М. Я. // Мир библиотек сегодня. — 1995. — №2. — С. 3–13.
2. Матлина С. Г. Свободный доступ к ресурсам как новая философия библиотечной деятельности: (Социально-культурные аспекты) Матлина С. Г. // Науч. и техн. б-ки. — 2007. — №5. — С. 43–57.
3. Мешечак Н. А, Шамардина Л. А., Терхова М. В. /Внедрение корпоративных технологий в деятельность библиотеки / Мешечак Н. А, Шамардина Л. А., Терхова М. В. [Электронный ресурс] // Библиотеки и информационные ресурсы в современном мире науки, культуры, образования и бизнеса: материалы конф. — Электрон дан. — М.: ГПНТБ России, 2007. — 1 электрон, опт. диск (CD-ROM).
4. Еременко Т. В. Современные информационные технологии в университетских библиотеках США Еременко Т. В. / Ряз. гос. пед. ун-т им. С. А. Есенина. — Рязань: Изд-во Ряз. гос. пед. ун-та, 2001. — 120 с.
5. Сукиасян Э. Р. О доступе свободном и открытом Сукиасян Э. Р. // Науч. и техн. б-ки. — 2007. — №5. — С. 58–63.

Л. И. Шпукал,
директор библиотеки
Винницкого национального медицинского
университета им. М. И. Пирогова
e-mail: ishpukal@mail.ru

**СОЗДАНИЕ КОРПОРАТИВНЫХ ПРОЕКТОВ БИБЛИОТЕКАМИ
УКРАИНЫ КАК СОСТАВНАЯ СВОБОДНОГО ДОСТУПА
К НАУЧНОЙ ИНФОРМАЦИИ**

Резюме

В статье дан анализ внедрения корпоративных проектов библиотеками Украины и перспективные направления дальнейшего их развития. Рассмотрены виды корпоративных проектов по характеру поставленных задач. Показаны организационные моменты и перечень необходимых регламентирующих соглашений и правил для создания корпорации.

Ключевые слова: новые информационные технологии, базы данных, библиотечно-информационные системы, корпоративная деятельность, библиографическое описание, электронный каталог, ретроконверсия каталогов, периодические издания.

L. I. Shpukal,
Director
Library of the Vinnitsa Pirogov National medical University
e-mail: ishpukal@mail.ru

**THE CREATION OF CORPORATIVE PROJECTS BY THE LIBRARIES
OF UKRAINE AS A COMPONENT OF FREE ACCESS TO SCIENTIFIC
INFORMATION**

Summary

The article contains the analysis of the introduction of corporative projects by the libraries of Ukraine and perspective trends of their further development. The variety of corporative projects is considered. Organization problems and a list of necessary regulations and agreements for the creation of a corporation are shown.

Key words: new informational technologies, bases of data, library and informational systems, corporative activities, bibliographical description, electronic catalogue, retro-conversion of catalogues, periodicals.